

RHIF Y DDOGFEN YMCHWIL GYMDEITHASOL:
09/2019
DYDDIAD CYHOEDDI:
05/03/2019

Astudiaeth Ymchwil ar Ba Mor Ddeniadol yw Gyrfa Addysgu, a Chadw Athrawon

Crynodeb

1. Nodau a methodoleg yr ymchwil

- 1.1 Mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi rhaglen uchelgeisiol ar waith i ddiwygio system addysg y wlad. Yn 'Addysg yng Nghymru: Cenhadaeth ein Cenedl' mae Llywodraeth Cymru yn cyflwyno'r weledigaeth ar gyfer proffesiwn addysgu atyniadol gyda morâl uchel a llawer o foddhad proffesiynol.
- 1.2 Dengys data Llywodraeth Cymru fod mwy o athrawon yn gadael y proffesiwn ers 2012, er bod ffigurau 2016 yn dangos bod llai yn gadael yn gyffredinol ers 2007. Wrth ddadansoddi data yn 2017 nododd Cyngor y Gweithlu Addysg 'er nad yw'n dangos bod argyfwng recriwtio a chadw yng Nghymru, mae yna le i beri gofid mewn pedwar maes: athrawon newydd, penaethiaid, athrawon cyfrwng Cymraeg ac athrawon pynciau STEM'.
- 1.3 Mae Llywodraeth Cymru yn mynd i'r afael â'r angen i ddiwygio strwythur addysg gychwynnol ac addysg barhaus i athrawon. Mae'n gweithredu argymhellion adroddiad yr Athro John Furlong sef Addysgu Athrawon Yfory (Llywodraeth Cymru, 2015).
- 1.4 Er mwyn helpu i wireddu gweledigaeth Llywodraeth Cymru, bydd yn bwysig denu pobl o'r radd flaenaf i'r proffesiwn addysgu, gan sicrhau eu bod yn parhau mewn byd addysg, ac yn datblygu i fod yn arweinwyr o fewn y system. Mae'n hanfodol bod Cymru yn cadw ei hathrawon ac yn annog y rhai a all wneud gwahaniaeth i ddisgyblion i ddewis gyrfa ym maes addysgu.

- 1.5 Ychydig iawn o ymchwil ansoddol sylfaenol a geir yng Nghymru ar hyn o bryd ynghylch yr hyn sy'n cymhell pobl sydd am addysgu, beth sy'n eu cadw i addysgu, a beth a allai wneud iddynt ystyried gadael.
- 1.6 Prif nodau'r ymchwil oedd archwilio'r canlynol: pa ffactorau sy'n annog unigolion i ddilyn gyrfa addysgu yng Nghymru; pa ffactorau sy'n annog unigolion i beidio â dilyn gyrfa addysgu yng Nghymru; pa ffactorau sy'n cyfrannu at sicrhau bod athrawon yng Nghymru yn aros yn y proffesiwn; a pha ffactorau sy'n cyfrannu at weld athrawon yng Nghymru yn gadael y proffesiwn.
- 1.7 Dull ansoddol a ddefnyddiwyd ar gyfer yr ymchwil yn bennaf. Roedd hyn yn ffordd effeithiol o archwilio'r amcanion yn fanylach ar draws ystod eang o gyfranogwyr a phynciau nag a fyddai'n bosibl fel arall. Ni fwriedir i ymchwil ansoddol fod yn ystadegol gynrychioliadol; ei nod yw meithrin y ddealltwriaeth fanwl sydd ei hangen er mwyn archwilio'r ffactorau sy'n dylanwadu ar ymwneud pobl ag addysgu. Hefyd, fel rhan o'r ymchwil, adolygwyd llenyddiaeth a fodolai eisoes a chynhaliwyd arolwg meintiol ar-lein ymhlith athrawon.
- 1.8 Cafodd amrywiaeth o gyfranogwyr eu cynnwys yn yr ymchwil, gyda chyfanswm o 199 o unigolion yn rhan o'r sampl ansoddol. Roedd yr ymchwil yn cynnwys:
- Ymweld ag 16 o ysgolion – gan gynnwys grwpiau ffocws gydag athrawon o wyth ysgol gynradd ac wyth ysgol uwchradd, gyda'r rhai o ysgolion uwchradd yn cynnwys grŵp ffocws gyda disgyblion Safon Uwch; roedd chwech o'r ysgolion yn rhai cyfrwng Cymraeg (tair ysgol gynradd a thair ysgol uwchradd);
 - Ymweld â thair Canolfan Addysg Gychwynnol i Athrawon (AGA) – roedd un grŵp ffocws gyda staff ac un gyda myfyrwyr Addysg Gychwynnol i Athrawon ym mhob un;
 - Tri grŵp ffocws gyda myfyrwyr israddedig (nad oeddent yn astudio i fod yn athrawon);
 - 20 o gyfweiliadau ffôn trylwyr gydag athrawon a oedd wedi gadael neu a oedd yn ystyried gadael y proffesiwn o ddifrif;
 - 24 o randdeiliaid drwy gyfweiliadau ffôn trylwyr, grwpiau ffocws a chyfweiliad wyneb yn wyneb.
- 1.9 Cynlluniwyd yr arolwg ar-lein i helpu i adnabod ymadawyr. Gwnaeth hefyd ddarparu data meintiol lefel uchel ar brif nodau'r ymchwil. Cafodd yr arolwg 1,945 o ymatebion oddi wrth athrawon cymwysedig.
- 1.10 Cynhaliwyd y camau gwahanol ar y gwaith maes rhwng mis Mawrth a mis Gorffennaf 2018, gydag un cyfweiliad a ohiriwyd yn cael ei gynnal ym mis Awst 2018.

2. Canfyddiadau allweddol

Crynodeb o'r prif faterion sy'n codi o ran recriwtio a chadw athrawon o'r adolygiadau o ddata a llenyddiaeth sy'n bodoli eisoes

- 2.1 Caiff y mater o 'adael' y proffesiwn addysgu ei brofi yn yr holl wledydd a archwiliwyd yn y llenyddiaeth. Mae astudiaethau o Loegr, Awstralia, yr Iseldiroedd a'r Unol Daleithiau yn awgrymu bod hyd at hanner y rheini sy'n ymuno â'r proffesiwn addysgu yn dewis gadael yn y pum mlynedd gyntaf.
- 2.2 Mae'r ymchwil a gyhoeddwyd yn cyfeirio at ddylanwad trosiant staff ar ddilyniant profiadau dysgwyr, a chysondeb disgwyliadau athrawon o'u dysgwyr.
- 2.3 Mae'r astudiaethau a archwiliwyd yn tanlinellu'r ffaith bod rhesymau ymarferwyr dros adael yn amrywio, a bod ffactorau fel yr hyn a wnaeth eu cymell i fod yn athro yn wreiddiol, ansawdd y camau paratoi cychwynnol ar gyfer y proffesiwn, systemau llywodraethu ac arwain ysgolion a'r lefel o gymorth proffesiynol a gynigir gan ymarferwyr yn dylanwadu ar eu penderfyniadau.

Pa mor ddeniadol yw addysgu fel gyrfa

Ffactorau sy'n cymell unigolion i addysgu

- 2.4 Yn unol â'r adolygiad o lenyddiaeth, dwy thema gyffredin oedd yn cymell unigolion ar draws y sampl oedd addysgu fel **galwedigaeth**, weithiau o oedran cynnar; a'r cyfle i **wneud gwahaniaeth cadarnhaol** i ddisgyblion.
- 2.5 Daeth nifer o ffactorau eraill i'r amlwg hefyd. Yn eu plith roedd: effaith gweithio gyda phlant a phobl ifanc cyn dymuno bod yn athro; newid i yrfa mwy bodlon a gwerth chweil; parhau i fod yn frwd am eu pwnc a rhannu hynny; cefnogi'r Gymraeg; a dylanwad athro ysbrydoledig.
- 2.6 Nid oedd rhai cyfranogwyr wedi bod yn siŵr pa yrfa i'w dilyn ac roedd addysgu yn opsiwn i syrthio'n ôl arno. Gallai cyfnod mewn bywyd neu newid mewn amgylchiadau ddenu unigolion i fod eisiau addysgu hefyd.
- 2.7 Roedd sicrwydd swydd ac amodau gwaith yn ffactorau cyfranogol weithiau: byddai angen athrawon bob amser ac roedd gwyliau hirach yn gweddu i ofal plant.
- 2.8 Nid oedd unrhyw gymhellion ariannol i hyfforddi a gafwyd gan gyfranogwyr oedd yn fyfyrwyr AGA yn cael eu cofnodi fel mater o drefn. Fodd bynnag, roedd rhai yn addysgu ac yn astudio pynciau a fyddai'n esgor ar gymhellion mwy sylweddol. Weithiau, codwyd cymhellion ariannol fel ffactor a wnaeth gyfrannu at y penderfyniad i addysgu.

- 2.9 Nid yw'r dystiolaeth a adolygwyd ar effaith cymhellion ar gadw athrawon yn ddigonol i nodi pa strategaethau sy'n gweithio mewn cyd-destunau gwahanol, mewn ffordd ddibynadwy.

Canfyddiadau o addysgu fel gyrfa ymhlith disgyblion Safon Uwch a myfyrwyr israddedig

- 2.10 Nododd pobl ifanc eu bod am ddilyn gyrfa a oedd yn cynnig boddhad mewn swydd, cyflog digonol a chydbwysedd da rhwng bywyd a gwaith. Cymysg fu'r farn ynghylch addysgu fel gyrfa. Y prif gysylltiad cadarnhaol oedd boddhad mewn swydd drwy gael effaith gadarnhaol ar ddisgyblion. Ail gysylltiad cadarnhaol oedd gwyliau hirach. Roedd rhai yn credu y byddai angen athrawon bob amser hefyd.
- 2.11 Roedd y cyfle i hyfforddi i fod yn athro drwy gyfrwng y Gymraeg yn ddeniadol i rai disgyblion Safon Uwch mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg. Roeddent yn aml yn teimlo'n fwy cyfforddus yn cyfathrebu yn Gymraeg, yn enwedig os mai'r Gymraeg oedd eu hiaith gyntaf neu os oeddent yn teimlo eu bod yn gwybod mwy o derminoleg pwnc benodol yn Gymraeg.
- 2.12 Roedd rhai o'r bobl ifanc nad oeddent yn siarad Cymraeg yn rhugl yn dueddol o fod yn agored i'r cysyniad o orfod defnyddio peth Cymraeg sylfaenol yn yr ystafell ddosbarth, ac nid oedd hyn yn rhwystr ar y cyfan.
- 2.13 Yn yr achosion hynny lle'r oedd cyfranogwyr wedi ystyried opsiynau o ran ble i addysgu a chymhellion ariannol i hyfforddi, ystyriwyd bod Lloegr yn fwy deniadol na Chymru. Cymysg fu'r farn ynghylch p'un a fyddai hyn yn eu denu i addysgu yn Lloegr.
- 2.14 Ymhlith y cysylltiadau cadarnhaol ag addysgu mewn ysgolion cynradd roedd: meithrin a dylanwadu ar fywydau ar gam cynnar; wedi mwynhau'r ysgol gynradd yn fwy na'r ysgol uwchradd; a disgyblion y byddai'n haws eu rheoli na disgyblion ysgol uwchradd. Ymhlith y cysylltiadau cadarnhaol ag addysgu mewn ysgolion uwchradd roedd: bod yn frwd am eu pwnc; amgylchedd mwy ysgogol ar lefel ddeallusol; a meithrin sgiliau trosglwyddadwy y tu hwnt i addysgu.
- 2.15 Yr agweddau negyddol mwyaf amlwg yr oedd pobl ifanc yn eu cysylltu ag addysgu oedd llwyth gwaith trwm a'r ffaith y gallai'r swydd eu rhoi o dan bwysau. Felly, gellid effeithio ar gydbwysedd rhwng bywyd a gwaith. Hefyd, roedd rhai o'r farn nad oedd addysgu yn broffesiwn oedd yn cael ei barchu na'i werthfawrogi rhyw lawer. Yn ogystal, roedd rhai yn amau p'un a oedd cyflog athrawon yn adlewyrchu faint o waith roeddent yn ei wneud. Yn gyffredinol, roedd sectorau eraill weithiau'n cael eu hystyried yn fwy deniadol yn ariannol.
- 2.16 Ar adegau, roedd rhai disgyblion cyfrwng Cymraeg yn ansicr ynghylch eu sgiliau Cymraeg eu hunain ac roeddent yn pryderu y byddent yn trosglwyddo'r Gymraeg anghywir i'w

disgyblion. Yn achos y rhai â sgiliau Cymraeg cyfyngedig, gallai hefyd olygu bod y Gymraeg yn un peth arall i orfod ei ddysgu.

- 2.17 Ymhlith yr ansicrwydd oedd yn gysylltiedig ag addysgu mewn ysgolion cynradd yn benodol roedd: gorfod ymwneud yn fwy â materion iechyd a diogelwch a gofal plant; methu ag ymwneud â phwnc roeddent yn frwd amdano; a'r her o geisio ennyn diddordeb plant bach mewn dysgu. Ar gyfer addysgu mewn ysgolion uwchradd, roedd y pryderon yn cynnwys gorfod rheoli disgyblion yn eu harddegau.

Ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o lwybrau i addysgu a disgwyliadau hyfforddiant

- 2.18 Oni bai bod cyfranogwyr eisoes â diddordeb mewn gyrfa addysgu, nid oeddent yn siŵr o'r llwybrau, gan ddyfalu beth allai'r gofynion mynediad fod. Pan ofynnwyd iddynt, roedd yr hyn a nodwyd ynghylch y gofynion hyn yn amrywio, yn bennaf ynghylch cyrhaeddiad TGAU.
- 2.19 Roedd y bobl ifanc hynny a oedd yn adnabod eraill â phrofiad o hyfforddiant athrawon yn dueddol o ddisgwyl i'r llwyth gwaith wrth hyfforddi fod yn heriol. Cafodd y pryderon oedd yn gysylltiedig ag addysgu yn gyffredinol eu codi hefyd ar gyfer hyfforddiant, fel rheoli ymddygiad plant.

Ffynonellau gwybodaeth pobl ifanc ar addysgu fel gyrfa

- 2.20 Roedd rhai pobl ifanc yn cofio gweld hysbysebion teledu yn ymwneud â bod yn athro, er na allent ddweud rhyw lawer am eu cynnwys. Roeddent yn ymwybodol o'r ffaith bod cymhelliant yn cael ei gynnig. Nid oedd pawb yn deall mai ymgyrch oedd yn gymwys i Loegr oedd hon yn hytrach na Chymru. Tybiwyd bod y we yn fan cychwyn tebygol i chwilio am wybodaeth am fod yn athro. Roedd teulu a ffrindiau, athrawon a chynghorwyr gyrfaedd yn ffynonellau eraill.

Sut y caiff addysgu ei weld fel proffesiwn yn gyffredinol

- 2.21 Ar draws y grwpiau o gyfranogwyr, ni chredwyd bod y proffesiwn addysgu **mor uchel ei barch nac yn cael ei werthfawrogi cymaint ag y gallai**. Hefyd, weithiau, credwyd bod canfyddiadau llai cadarnhaol ymhlith y cyhoedd o waith athrawon, gan gynnwys pwysau llwyth gwaith, straen a thoriadau ariannol.
- 2.22 Roedd ffynonellau'r canfyddiadau hyn yn cwmpasu'r cyfryngau / y cyfryngau cymdeithasol (a allai gynnwys straeon o'r cyfryngau yn Lloegr yn dod i'r fei yng Nghymru), teulu a

ffrindiau, athrawon a Llywodraeth Cymru (e.e. y canfyddiad ei bod yn beirniadu athrawon yn rheolaidd).

Canolfannau AGA a denu myfyrwyr

- 2.23 Cyfeiriodd staff Canolfannau AGA at: weithgareddau yn y Canolfannau (e.e. diwrnodau agored, trafodaethau un i un, targedu myfyrwyr israddedig yn y brifysgol); gweithio mewn partneriaeth (e.e. meithrin cysylltiadau agos ag ysgolion, ysgolion prifysgolion eraill); ac ymdrechion digidol (e.e. gan ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol).
- 2.24 Ymhlith y themâu a bwysleisiwyd gan staff AGA er mwyn denu darpar ymgeiswyr roedd gwneud gwahaniaeth cadarnhaol, faint o foddhad a geir o addysgu a'r nod o fod yn athro ysbrydoledig. Hefyd, pwysleisiwyd cymorth o ran y Gymraeg yn ystod yr hyfforddiant, yn achos y rheini a allai fod yn brin o hyder. Nododd rhai aelodau o staff eu bod yn edrych am dystiolaeth o wydnwch ymhlith ymgeiswyr.

Heriau a wynebwr wrth ddenu a recriwtio unigolion

- 2.25 Ymhlith yr heriau a bwysleisiwyd gan staff AGA roedd: canfyddiadau'r cyhoedd o addysgu; atyniad sectorau eraill; yr angen cynyddol am siaradwyr Cymraeg mewn rolau sector eraill; siaradwyr Cymraeg nad ydynt yn hyderus o ran eu sgiliau Cymraeg eu hunain; a gofynion mynediad TGAU. Nid oedd staff AGA yn siŵr pa effaith y gallai cymhellion ariannol i hyfforddi fod yn ei chael.
- 2.26 Nododd rhai aelodau o staff AGA y gallai fod yn anodd nodi'r myfyrwyr gorau o hyd nes iddynt gwblhau eu lleoliad cyntaf. Nodwyd bod y cam hwn yn adeg pan allai myfyrwyr adael y cwrs am na allent ymdopi â'r addysgu ei hun.
- 2.27 Hefyd, cyfeiriodd athrawon a rhanddeiliaid at broblemau'n llenwi swyddi STEM a Chymraeg.

Awgrymiadau cyfranogwyr ar gyfer gwneud addysgu'n fwy deniadol

- 2.28 Roedd y gwelliannau a awgrymwyd yn dueddol o ganolbwyntio ar **wella'r canfyddiad cyffredinol o addysgu a'i statws** a mynd i'r afael â materion **llwyth gwaith**. Gwelliant arall oedd deall yn well sut i gyrraedd darpar ymgeiswyr – a'r angen i dargedu'r fath ymdrechion yn fwy.

- 2.29 Cafwyd awgrymiadau'n ymwneud â chyllid hefyd (e.e. archwilio effeithiolrwydd y cymhellion ariannol sydd ar gael yng Nghymru). Hefyd, tanlinellodd rhai fod atgyfnerthu partneriaethau rhwng ysgolion, Canolfannau AGA a phrifysgolion yn welliant pwysig i'w wneud.

Cadw athrawon a'r hyn a all wneud i athrawon adael y proffesiwn

Ffactorau oedd yn cefnogi ymrwymiad i addysgu

- 2.30 Thema allweddol oedd yn parhau i gymell unigolion i fod eisiau addysgu oedd **gwneud gwahaniaeth cadarnhaol a gweld disgyblion yn datblygu** eu dysgu.
- 2.31 Roedd ail thema amlwg yn ymwneud â **chymorth proffesiynol**. Roedd yn cynnwys **mentoriaid** cefnogol ar gyfer myfyrwyr AGA a'r rhai oedd ar gam sefydlu ANG. Roedd hefyd yn ymgorffori cymorth llai ffurfiol (e.e. gan aelodau eraill o staff a chyd-fyfyrwyr). Tanlinellwyd yr angen i arweinwyr ysgolion a chydweithwyr eraill ymddiddori yn y gwaith o ddatblygu'r rheini oedd megis dechrau eu gyrfaoedd yn yr adolygiad o lenyddiaeth.
- 2.32 Credwyd bod teimlo'n rhan o dîm yn syth ar ôl cymhwyso yn helpu i sicrhau bod athrawon yn parhau i gael eu cymell. Roedd teimlo yn rhan o dîm yn helpu athrawon mwy profiadol hefyd.
- 2.33 Roedd teimlo bod eraill yn eich gwerthfawrogi a'ch bod yn cael eich cydnabod, ynghyd ag arweinyddiaeth dda, yn ffactorau eraill oedd yn helpu i gynnal ymrwymiad i addysgu. Mae'r llenyddiaeth yn awgrymu bod ennyn ymdeimlad o hunanreolaeth broffesiynol drwy chwarae rhan ystyrion mewn penderfyniadau hefyd yn allweddol. At hynny, mae'n tanlinellu bod pwysigrwydd cael cyfleoedd datblygu proffesiynol parhaus yn amlwg yn yr ysgolion hynny a lwyddai i ostwng lefelau gadael.
- 2.34 Roedd amrywiaeth y rôl a nifer y diwrnodau o wyliau hefyd yn cyfrannu at gynnal y cymhelliant i addysgu. Hefyd, roedd brwdfrydedd am bwnc a sicrwydd swydd yn ffactorau cymhellol yn yr arolwg ar-lein.

Ffactorau a all beri ansicrwydd ynghylch parhau i addysgu

- 2.35 **Llwyth gwaith** oedd y brif thema a nodwyd gan y gwahanol fathau o gyfranogwyr. Roedd straen hefyd yn thema amlwg yn yr arolwg ar-lein. Cafodd y ddwy thema hyn eu crybwyll gan athrawon oedd wedi gadael neu a oedd yn gadael y proffesiwn. Ymhlith yr enghreifftiau roedd: yn ystod hyfforddiant athrawon, y cyfuniad o aseiniadau ysgrifenedig a gofynion lleoliad; ac i athrawon, casglu data ac atebolrwydd, i'r fath raddau lle'r oedd rhai yn teimlo

nad ymddirwyd ynddynt i wneud eu gwaith. Gallai myfyrwyr AGA a'r rhai oedd ar gam sefydlu ANG hefyd deimlo pryder o weld y straen a brofwyd gan athrawon mwy profiadol.

- 2.36 Y brif anfantais a godwyd gan athrawon cyfrwng Cymraeg yn ymwneud â'r Gymraeg oedd diffyg adnoddau Cymraeg o gymharu ag adnoddau Saesneg. Fodd bynnag, nid oedd materion yn ymwneud â'r Gymraeg wedi cyfrannu at benderfyniad unrhyw un i adael neu ystyried gadael y proffesiwn.
- 2.37 Daeth lefelau anghyson o **gymorth** mewn ysgolion ar gyfer myfyrwyr AGA a'r rhai oedd ar gam sefydlu ANG i'r amlwg fel thema hefyd, gyda phwyslais ar brofiadau gyda mentoriaid. Codwyd diffyg cymorth gan uwch arweinwyr gan y cyfranogwyr hynny oedd wedi gadael neu a oedd yn ystyried gadael y proffesiwn addysgu o ddifrif, er enghraifft ddim cydnabod straen unigolyn. O ganlyniad, teimlai rhai na allent ofyn am help ac nid oeddent am gyfaddef eu bod yn ei chael hi'n anodd ymdopi. Gallai cyfuniad o nifer o wahanol ffactorau gyfrannu at benderfyniad athro i adael y proffesiwn.
- 2.38 Hefyd, daeth materion iechyd meddwl a llesiant, a ddim yn teimlo bod llawer o gefnogaeth yn gyffredinol, i'r amlwg ymhlith rhai o'r rheini a oedd wedi gadael neu a oedd yn ystyried gadael y proffesiwn o ddifrif.
- 2.39 Ni thueddwyd i weld patrwm clir ymhlith cyfranogwyr a oedd wedi gadael neu a oedd yn ystyried gadael y proffesiwn addysgu ynghylch pa ffynonellau o gymorth i'w defnyddio pan oedd angen help arnynt.

Awgrymiadau cyfranogwyr ar gyfer gwella cyfraddau cadw athrawon

- 2.40 Dau awgrym cyffredin ar gyfer gwella cyfraddau cadw athrawon oedd lleihau'r **llwyth gwaith** ac, yn enwedig ar gyfer myfyrwyr AGA a'r rhai oedd ar gam sefydlu ANG, wella cysondeb **cymorth proffesiynol**. Yn gysylltiedig â materion llwyth gwaith, cafwyd awgrymiadau penodol i ystyried **caniatáu mwy o amser i athrawon** reoli eu gwaith yn fwy effeithiol a sicrhau eu bod yn gallu canolbwyntio ar addysgeg.
- 2.41 Ymhlith yr awgrymiadau llai cyffredin roedd: cyflwyno llai o newidiadau a gadael i ddiwygiadau ymsefydlu; gwella statws addysgu yn gyffredinol; annog mwy o gydweithredu rhwng ysgolion, ac awgrymiadau'n ymwneud â chyllid (e.e. tâl am aros a gwell cyflog i athrawon).

3. Casgliadau

Ffactorau sy'n annog unigolion i ddilyn gyrfa addysgu yng Nghymru ac aros yn y proffesiwn

Prif negeseuon

- 3.1 Mae'n amlwg o'r ymchwil fod unigolion yn cael eu cymell i ddod yn athrawon a pharhau'n athrawon yn bennaf am eu bod yn teimlo mai galwedigaeth yw addysgu. Mae hyn yn gysylltiedig â'r cyfleoedd mae'n eu cynnig i gael effaith gadarnhaol ar fywydau plant a phobl ifanc – gwneud gwahaniaeth. Cafodd y rhesymau hyn dros ddechrau addysgu eu nodi gan athrawon presennol, pobl ifanc oedd yn ystyried addysgu fel gyrfa a myfyrwyr AGA, gan gynnwys y rheini oedd wedi symud o lwybr gyrfa arall: roedd y boddhad mewn swydd oedd yn gysylltiedig ag addysgu o gymharu â rolau eraill wedi bod yn ffactor pwysig a wnaeth eu denu i'r proffesiwn hefyd. Nododd rhai cyfranogwyr mai dylanwad athro ysbrydoledig a wnaeth eu cymell i ymuno â'r proffesiwn.
- 3.2 Nododd yr ymchwil fod gwahaniaethau yng nghanfyddiadau disgyblion a myfyrwyr israddedig o addysgu mewn ysgolion cynradd ac ysgolion uwchradd. Cyfeiriodd rhai at yr agwedd feithringar ar y rôl mewn ysgol gynradd, yn ogystal â chanfyddiadau y byddai'n haws rheoli ymddygiad fwy na thebyg. Wrth ystyried pa mor ddeniadol oedd y sector uwchradd, roedd y ffactorau'n cynnwys bod yn frwd am bwnc a chamu ymlaen mewn gyrfa o bosibl.
- 3.3 Mae cymorth proffesiynol effeithiol a chyson yn ystod AGA, y cam sefydlu ANG, addysgu ar ddechrau gyrfa ac i athrawon cymwysedig mwy profiadol yn elfen hanfodol o gadw athrawon.

Cyfleoedd i wella gwybodaeth a sgiliau

- 3.4 Roedd rhai o'r farn bod addysgu yn gyfle i gyflawni a rhannu brwdfrydedd am bwnc (a danlinellwyd yn bennaf gan athrawon ysgol uwchradd a'r rheini oedd yn dilyn cyrsiau AGA uwchradd). Roedd addysgu hefyd yn rhoi'r cyfle i siaradwyr Cymraeg hyrwyddo'r Gymraeg fel rhan o'u gwaith beunyddiol.

Cyfleoedd proffesiynoldeb creadigol

- 3.5 Roedd disgwyl elfen o hunanreolaeth dros y diwrnod gwaith yn thema yn yr adolygiad o lenyddiaeth ac weithiau daeth i'r amlwg fel ffactor deniadol i fyfyrwyr AGA a phobl ifanc oedd â diddordeb mewn addysgu.

Gyrfa strwythuredig

- 3.6 Roedd y cyfle i gael sicrwydd swydd a chamu ymlaen mewn gyrfa ym maes addysgu, ynghyd â ffactorau fel yr hawl i wyliau, hefyd yn cyfrannu at wneud addysgu yn yrfa ddeniadol, ac yna gadw athrawon. Fodd bynnag, roeddent yn llawer llai pwysig na gweithio gyda dysgwyr a'u galluogi i gyflawni eu potensial, fel yr adlewyrchwyd yn yr adolygiad o lenyddiaeth.
- 3.7 Er bod angen hyrwyddo natur atyniadol arweinyddiaeth ysgolion, weithiau cydnabuwyd nad yw pob athro am fod yn Bennaeth neu'n Ddirprwy Bennaeth. Nid oedd y potensial i athrawon ddatblygu i fathau eraill o arweinyddiaeth ysgolion (e.e. arwain ar faes cwricwlaid, cefnogi dysgwyr ag anghenion penodol) yn ffactor allweddol a oedd yn cyfrannu at gymhelliant cyfranogwyr i addysgu ar hyn o bryd.

Ffactorau sy'n golygu nad yw unigolion yn ystyried dilyn gyrfa addysgu yng Nghymru ac sy'n cyfrannu at eu penderfyniad i adael y proffesiwn

Prif negeseuon

- 3.8 Roedd canfyddiadau fel biwrocratiaeth, delio â rhieni, diffyg cyfleoedd i ymgysylltu â phwnc penodol, y lefel o ysgogiad deallusol y byddent yn ei chael mewn ysgol uwchradd o gymharu ag ysgol gynradd, a gofynion emosiynol/corfforol rôl athro ysgol gynradd yn golygu nad oedd rhai pobl ifanc yn ystyried dod yn athrawon cynradd. Roedd y ffactorau a olygai nad oedd pobl ifanc yn ystyried addysgu mewn ysgol uwchradd yn canolbwyntio ar reoli disgyblion yn eu harddegau a chanfyddiadau o straen. Roedd yr enghreifftiau hyn ar ben y pryder ehangach ynghylch llwyth gwaith.
- 3.9 Roedd pryderon am y ddelwedd o addysgu. Credai rhai pobl ifanc y gallent ennill mwy o gyflog â bod o dan lai o straen, a bod â llai o lwyth gwaith, drwy ddilyn gyrfaoedd eraill.
- 3.10 Credwyd bod y canfyddiadau negyddol o addysgu (e.e. llwyth gwaith) y daethpwyd ar eu traws drwy amrywiaeth o ffynonellau yn annog pobl i beidio â bod yn athrawon.

Mynd i'r afael â materion llwyth gwaith

- 3.11 Roedd llwyth gwaith athrawon a straen yn ffactorau pwysig a oedd yn cael effaith andwyol ar ddarpar athrawon ac athrawon ar ddechrau eu gyrfa, ynghyd ag ysgogi rhai athrawon i adael y proffesiwn. Pwysleisiodd cyfranogwyr yr angen i leihau faint o ddata oedd yn cael eu casglu a sicrhau bod data o'r fath yn cael eu defnyddio. Hefyd, awgrymwyd adolygu

systemau ysgolion er mwyn lleihau nifer y targedau roedd angen iddynt ymateb iddynt; a lleihau biwrocratiaeth. Pwysleisiodd cyfranogwyr fod angen mwy o amser i fyfyrion ar ymarfer a datblygu'r strategaethau er mwyn eu galluogi i gydbwysu gofynion y rôl.

Yr angen am fwy o gymorth

- 3.12 Nododd yr ymchwil bwysigrwydd cefnogi athrawon a meithrin diwylliant lle maent yn teimlo y gallant gyfaddef ei bod yn ei chael hi'n anodd gan gynnwys materion iechyd meddwl a llesiant, a ategir gan sianeli cymorth amlwg. Nododd rhai athrawon cymwysedig fod diffyg cymorth gan arweinwyr ysgolion yn rheswm dros adael y proffesiwn addysgu.
- 3.13 Gall rhesymau unigolyn dros adael y proffesiwn addysgu fod yn gymhleth: mae'r ymchwil yn awgrymu y gall sawl ffactor gyfuno a pheri i athro symud ymlaen.

Materion allweddol eraill a danlinellwyd yn yr ymchwil

Cydnabyddiaeth a chymhellion ariannol

- 3.14 Yn gyffredinol, ni wnaeth athrawon cymwysedig na myfyrwyr AGA nodi mai cyflog oedd y prif reswm dros fod eisiau addysgu. Er hynny, credwyd bod cyflog digonol yn bwysig ymhlith pobl ifanc ac athrawon presennol. At hynny, roedd y lefel o gydnabyddiaeth a'r sicrwydd swydd canfyddedig i'r rheini mewn swyddi sefydlog yn ffactorau a wnaeth gyfrannu at aros yn y proffesiwn. Fodd bynnag, nid oedd rhai o'r farn bod cydnabyddiaeth yn adlewyrchu faint o waith roedd angen i athrawon ei wneud.
- 3.15 Roedd cymhellion ariannol i ymuno â'r proffesiwn addysgu yn fonws defnyddiol i rai, ond gallai hyn gael ei ystyried yn annheg. Er enghraifft, weithiau codwyd cwestiynau am gymhellion a oedd yn dibynnu ar y radd a enillwyd gan fyfyrwr, ar sail y ffaith nad oedd ennill gradd o reidrwydd yn arwydd o athro da.
- 3.16 Credwyd bod cymhellion yn Lloegr yn amlycach na'r rheini yng Nghymru. Hefyd, nid oedd bob amser yn glir i gyfranogwyr fod y cymhellion yn anelu at ddenu ymgeiswyr i addysgu yn Lloegr.
- 3.17 Roedd achosion lle'r oedd pobl ifanc yn cael eu denu i addysgu yn Lloegr oherwydd y gwahanol gymhelliant yng Nghymru. Mae hyn yn codi'r cwestiwn ynghylch pa mor gyffredin yw hyn a pha mor debygol yw hi fod y rhai sy'n symud i Loegr yn bwriadu gwneud hynny am gyfnod penodol.

Recriwtio i AGA

- 3.18 Pwysleisiodd darparwyr AGA y gwahaniaeth cadarnhaol y gall addysgu ei wneud a pha mor foddhaus y gallai fod. Ceisiwyd ymgeiswyr oedd yn dangos ymrwymiad i addysgu fel gyrfa, ac roedd ymgeiswyr a ddangosodd ymrwymiad blaenorol (e.e. drwy brofiad gwaith blaenorol) yn achub y blaen.
- 3.19 Nododd yr ymchwil bwysigrwydd creu a chynnal cysylltiadau â darpar athrawon a thargedu pobl ifanc yn gynharach mewn ysgolion. Dylai hyn gynnwys meithrin cysylltiadau agosach â chynghorwyr gyrfaedd a chadw mewn cysylltiad â phobl a oedd wedi mynegi diddordeb mewn addysgu er mwyn cynnal eu diddordeb wrth iddynt wneud eu cyrsiau gradd.
- 3.20 Nododd yr adolygiad o lenyddiaeth a'r ymchwil y gall rhai pobl ymddiddori mewn dilyn gyrfa addysgu ar wahanol adegau o'u bywydau. Mae hyn yn pwysleisio'r angen i sicrhau bod cyfleoedd ar gael a bod pobl yn cael eu cefnogi i ymuno â'r proffesiwn addysgu ar y gwahanol adegau hyn.
- 3.21 Dangosodd yr ymchwil bwysigrwydd ymarferol sicrhau bod gwybodaeth gywir a chyfredol ar gael i ddarpar athrawon. Dylai hyn hefyd fod yn glir ynghylch materion fel profion cyfwerthedd ar gyfer cymwysterau TGAU.

Strategaethau marchnata

- 3.22 Tanlinellwyd yr angen am ymgyrchoedd recriwtio wedi'u targedu'n well o bryd i'w gilydd gan Ganolfannau AGA a rhanddeiliaid. Mae cyfleoedd i feithrin gwell dealltwriaeth o'r grwpiau y dylid eu targedu a'r ffordd orau o fireinio'r prif negeseuon. Byddai targedu'r rheini sydd am newid gyrfa yn ehangu'r gronfa o ddarpar athrawon.
- 3.23 Roedd pobl ifanc yn ymwybodol o ymgyrchoedd marchnata, gan gynnwys y rheini gan ddarparwyr AGA yn Lloegr, a oedd yn pwysleisio'r cymhellion yn Lloegr. Roedd llai o ymwybyddiaeth o ymgyrchoedd recriwtio yng Nghymru. O ganlyniad, nid oedd yn ymddangos bod neges glir, gyson nac amlwg yng Nghymru ynghylch buddiannau dewis addysgu.
- 3.24 Cyfeiriodd rhai cyfranogwyr at y rôl negyddol y gall y cyfryngau ei chwarae wrth ohebu ar addysgu, gan gynnwys sut y gallai materion a allai godi yn Lloegr ddod i'r fei yng Nghymru. Mae angen asesu'r graddau y ceir problem gyda'r ddelwedd o'r proffesiwn a'r parch a ddangosir tuag ato.

Paratoi ar gyfer AGA

- 3.25 Cyn cael hyfforddiant, roedd rhai athrawon presennol a myfyrwyr AGA wedi ceisio cael cymaint o brofiad â phosibl. Roedd eraill wedi ymddiddori ym maes addysgu ar ôl treulio amser yn gweithio gyda phobl ifanc, gan gynnwys drwy waith ieuenctid a chymunedol. Roedd hyn yn tanlinellu gwerth rhoi cyfleoedd i ddarpar athrawon weithio cymaint â phosibl gyda phlant a phobl ifanc cyn penderfynu hyfforddi fel athrawon.

Problemau gyrfaol cynnar

- 3.26 Mae pwysigrwydd ansawdd a chysondeb mentora ar gyfer pob ymarferydd ym mlynnyddoedd cyntaf eu gyrfaedd yn ogystal ag ar y cam AGA yn neges allweddol. Yn arbennig:
- Yr angen i fentoriaid feddu ar yr hyfforddiant gofynnol a chael amser i gyflawni'r rôl;
 - Roedd angen i fentoriaid feddu ar y nodweddion personol a oedd yn golygu ei bod hi'n hawdd mynd atynt a'u bod yn gefnogol;
 - Sicrhau bod mentoriaid yn darparu adborth o ansawdd uchel fel rhan o'u cymorth.
- 3.27 Awgrymwyd y gallai athrawon ar ddechrau eu gyrfa ddatblygu'r rôl o gefnogi'r rheini ar y cam sefydlu ANG ochr yn ochr â chydweithwyr mwy profiadol. Roedd angen i drefniadau o'r fath fodoli yng nghyd-destun diwylliant o gymorth i bob athro mewn ysgol.
- 3.28 Roedd darparu'r cymorth hwn yn bwysig er mwyn cadw athrawon yn ystod blynyddoedd cynnar eu gyrfaedd.
- 3.29 Roedd ambell aelod o staff AGA o'r farn y byddai lleiafrif o athrawon dan hyfforddiant wedi cael budd o TAR hirach.

Casgliadau cyffredinol

- 3.30 I grynhoi, mae angen mynd ati i gadw athrawon mewn ffordd gyfannol sy'n cynnwys cymryd camau i gefnogi athrawon a mynd i'r afael â straen a llwyth gwaith. Mae'r materion hyn hefyd yn effeithio ar recriwtio athrawon. Roedd materion yn ymwneud â chyngor ac arweiniad gyrfaedd effeithiol, gwella ymgyrchoedd cyfathrebu a thynnu sylw at negeseuon cadarnhaol am y rôl hefyd yn amlwg mewn trafodaethau am ba mor ddeniadol yw addysgu fel gyrfa.

4. Goblygiadau ymchwil

- 4.1 Isod, disgrifir goblygiadau polisi allweddol sy'n deillio o'r ymchwil. Maent wedi cael eu grwpio fel goblygiadau i Lywodraeth Cymru, darparwyr AGA, Awdurdodau Lleol / Consortia Addysg Rhanbarthol ac ysgolion felly ceir peth gorgyffwrdd.

Themâu polisi allweddol

- 4.2 Mae addysgu yn broffesiwn a gydnabyddir ac a barchir sy'n hanfodol i ddyfodol Cymru. Mae hyn yn neges allweddol a dylai fod yn rhan annatod o bob strategaeth a chael ei chyfleu'n glir gan Lywodraeth Cymru a'i phartneriaid.
- 4.3 Mae addysgu yn gyfle cyffrous i wneud gwahaniaeth cadarnhaol i gyfleoedd bywyd plant a phobl ifanc. Mae'r trefniadau cwricwlwm newydd yn golygu y caiff athrawon yng Nghymru gyfle i fod yn greadigol ac yn arloesol wrth lunio'r hyn a gaiff ei ddysgu a diwallu anghenion unigol dysgwyr. Rhydd gyfle i hyrwyddo addysgu fel cyfle cyffrous a llawn boddhad lle mae gweithwyr proffesiynol yn mwynhau cryn hunanreolaeth er mwyn cyflawni eu rolau proffesiynol.
- 4.4 O ran casglu data, mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod angen i ysgolion, Consortia Rhanbarthol, Estyn a Llywodraeth Cymru fod yn glir ynghylch yr hyn y mae angen ei gasglu (gyda'r nod o gasglu llai o ddata a gwneud y defnydd gorau o'r data sydd eisoes ar gael) a bod yn glir ynghylch pa ddata sydd eu hangen at ddibenion ffurfiannol ac atebolrwydd. Mae angen i ganfyddiadau'r ymchwil hon gael eu hystyried yn sgil trafodaethau presennol am drefniadau atebolrwydd ac arolygu yn y dyfodol.

Goblygiadau i Lywodraeth Cymru

Y defnydd o gymhellion

- 4.5 Mae angen i oblygiadau cymhellion yng Nghymru a Lloegr i ddenu darpar athrawon, yn enwedig lle ceir prinder athrawon, gael eu cydnabod a'u deall. Mae angen i hyn fod ar sail tystiolaeth ansoddol o dueddiadau a thystiolaeth feintiol o ddewisiadau unigolion ac effaith cymhellion ariannol ar eu penderfyniadau.

Llwybrau addysgu

- 4.6 Nododd yr ymchwil fuddiannau posibl creu llwybrau addysgu hyblyg er mwyn galluogi pobl i hyfforddi i ddechrau addysgu ar gamau gwahanol. Mae angen gwneud rhagor o waith i wneud y gorau o rôl y staff cymorth hynny (gan gynnwys cynorthwywyr addysgu,

cynorthwyyr cymorth dysgu a goruchwylwyr cyflenwi) a allai ddod yn athrawon. Gallai hyn fod ar ffurf:

- a) ymgyrch farchnata yn targedu staff cymorth sydd â'r potensial i fod yn athrawon gwych er mwyn eu hannog i ystyried gwneud AGA er mwyn camu ymlaen yn eu gyrfaedd;
- b) creu llwybrau pwrpasol i AGA ar gyfer y rheini sydd â mwy na phedair blynedd o brofiad o weithio fel staff cymorth addysgu sy'n cyrraedd y safonau mynediad penodol.

- 4.7 Mae'r rheini sy'n ystyried addysgu yn cael budd o fod wedi ennill profiad fel staff cymorth cyn dechrau cwrs sy'n arwain at SAC. Ni fyddai'n ddymunol (ac yn wir byddai'n wrthgynhyrchol) gofyn am brofiad blaenorol fel staff cymorth cyn gallu dilyn cwrs sy'n arwain at SAC. Fodd bynnag, mae angen ystyried sut i wella'r cyfleoedd sydd ar gael i'r rheini sy'n ystyried AGA er mwyn ennill profiad ystafell ddosbarth fel staff cymorth a allai fod yn werthfawr.

Strategaethau recriwtio

- 4.8 Mae'r ymchwil yn awgrymu bod angen cymryd camau strategol i recriwtio athrawon, lle mae'r cyfrifoldeb am hyrwyddo addysgu fel gyrfa, a phennu targedau recriwtio AGA sy'n seiliedig ar dystiolaeth, yn cael ei arwain gan un sefydliad mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol eraill (fel darparwyr AGA). Byddai'n fuddiol i'r sefydliad arweiniol hyrwyddo ymwybyddiaeth o addysgu fel proffesiwn drwy farchnata wedi'i dargedu a chynghor ac arweiniad gyrfaoedd amserol, o ansawdd uchel, drwy weithio'n agos gyda darparwyr CEAG, darparwyr AGA, ysgolion, SAUau a phartneriaid eraill.
- 4.9 Nid yw'r dystiolaeth o effaith ac effeithiolrwydd strategaethau recriwtio presennol, yn arbennig yr ymgyrch Darganfod Addysgu bresennol, yn gadarn ar hyn o bryd. Mae hyn yn awgrymu bod angen ystyried sefydlu archwiliad clir o arferion presennol ac effaith strategaethau recriwtio presennol.

Goblygiadau i ddarparwyr AGA

- 4.10 Dylai darparwyr AGA sicrhau bod gwybodaeth gywir a chyfredol yn cael ei rhoi i ddarpar ymgeiswyr am ofynion mynediad a phrofion cyfwerthedd.
- 4.11 Yn sgil tystiolaeth o'r tu allan i Gymru ynghylch hyd cyfnodau sefydlu, gall fod angen gwerthuso effeithiolrwydd y trefniadau ar gyfer cyfnod sefydlu ffurfiol ANGau. Dylai

anghenion cymorth ysgolion lle caiff ANGau eu cyflogi, a faint o fewnbwn a ddisgwylir gan ddarparwyr AGA, hefyd gael eu hystyried fel rhan o'r gwaith o ymsefydlu diwygiadau i ddarpariaeth AGA yng Nghymru.

- 4.12 Bydd darparwyr AGA ac Estyn yn parhau i fonitro ansawdd y broses o fentora myfyrwyr AGA. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried defnyddio'r dystiolaeth hon i bennu p'un a oes angen gwneud mwy o waith datblygu a nodi arfer da i gefnogi'r sector.

Goblygiadau i Awdurdodau Lleol / Consortia Addysg Rhanbarthol

Cymorth i athrawon

- 4.13 Gall fod angen i sianeli cymorth presennol athrawon gael eu hyrwyddo'n fwy effeithiol. Dylai Awdurdodau Lleol sicrhau bod y cymorth sydd ar gael yn hygyrch a bod ymarferwyr yn ymwybodol o'r help y gallent ei gael, a'u bod yn cael eu hannog i gael help pan fo angen. Dylai hyn ddigwydd fel rhan o ddiwylliant sy'n pwysleisio ei bod hi'n dderbyniol gofyn am gymorth.

Goblygiadau i ysgolion

Materion o ran llwyth gwaith

- 4.14 Mae pryder ynghylch llwyth gwaith uwch arweinwyr ac arweinwyr canol sy'n effeithio ar gyfraddau cadw a recriwtio staff i'r rolau hyn. Awgrymir bod angen ei gwneud hi'n haws i unigolion gyfrannu fel arweinwyr ysgolion, o bosibl drwy drefniadau gwaith mwy hyblyg (fel gweithio'n rhan amser).

beaufortresearch

National Foundation for
Educational Research
Evidence for Excellence in Education

Adroddiad Ymchwil Llawn: Adroddiad Ymchwil Llawn Beaufort Research, NFER (2019).

Astudiaeth Ymchwil ar Ba Mor Ddeniadol yw Gyrfa Addysgu a Chadw Athrawon Caerdydd:

Llywodraeth Cymru, rhif adroddiad GSR 09/2019

Ar gael yn: <https://gov.wales/statistics-and-research/research-study-attractiveness-teaching-retention-teachers/?lang=cy>

Barn yr ymchwilwyr yw'r farn a fynegir yn yr adroddiad hwn ac nid o reidrwydd farn

Llywodraeth Cymru

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â:

Tîm Ymchwil Ysgolion

Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

0300 025 0377

Drwy e-bost: YmchwilYsgolion@Llyw.Cymru